

Матвеева О.Ю.

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ГЕНДЕРНИЙ МЕЙНСТРИМІНГ ПРОЦЕСІВ РОЗБУДОВИ ЦИФРОВОЇ ДЕМОКРАТІЇ НА ШЛЯХУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Стаття описує базові умови європейської інтеграції України, що будуються на цінностях ЄС крізь гендерну перспективу. Гендерна перспектива прийняття політично-управлінських рішень визначена Глобальними Цілями сталого розвитку, які імплементуються Україною, зокрема Ціллю №5 «Гендерна рівність». Сфокусовано увагу на необхідності побудови сталих гендерно-рівних основ розбудови демократії в Україні у повоєнний період з урахуванням актуальних тенденцій цифровізації інституту держави. У статті, зокрема розглянуто підхід до становлення і розбудови цифрової демократії з використанням “civic tech” або громадських технологій за участі жінок. Застосування гендерно-чутливого підходу до управління процесами демократичних перетворень у світі та в Україні на шляху її європейської інтеграції дозволило окреслити і розділити коло специфічних гендерно-обумовлених потреб жінок і чоловіків, задоволення яких має критично важливе значення для процесів спільного розвитку у повоєнний період. Наголошено на необхідності підтримки сектору громадських технологій як сфери, що суттєво прискорює якісні суспільні та цифрові трансформації та підвищує додану вартість залучення проактивного ядра громадянського суспільства до процесів громадоцентричного державотворення й діджиталізованого публічного управління такими трансформаціями на основі європейських цінностей та відповідно до глобальних цілей сталого розвитку як керівних орієнтирів.

Ключові слова: європейські цінності, Глобальні Цілі сталого розвитку, гендерна рівність, публічне управління, демократія, цифровізація, civic tech, громадські технології.

Постановка проблеми. Основною проблемою, вирішенню якої присвячена ця стаття, є недостатня увага органів публічного управління до проблеми сприяння гендерній рівності в стратегічних документах і політиках, що розробляються й втілюються в Україні, а також взаємодії з громадянським суспільством щодо вивчення гендерно-обумовлених потреб громадян – жінок і чоловіків на прикладі сфери громадських технологій (“civic tech”).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Гендерний мейнстрімінг став розглядатися у західній науковій думці в якості нової політичної стратегії (Еломекі А., Аренс, П. [13]), що мала на меті вирішення проблеми гендерної нерівності на структурному рівні через включення гендерної перспективи та розгляду гендерно-обумовлених потреб людей на усіх рівнях прийняття політичних рішень та здійснення публічного управління суспільним розвитком. Чимало робіт присвячено дослідженню основ утвердження гендерної рівності в публічному управлінні (Різ Т. [22], Вудвард, А. [29]). Значна робота на рівні концептуалізації та практичної імплементації проведена міжнародними організаціями, зокрема, ООН [10].

Проте впровадження вимог міжнародного законодавства на державному рівні без належної освітньої кампанії на рівні громадянського суспільства часто спричиняє проблему «штучності реформ» – існування регуляторів або правил лише «на папері», про що, зокрема, було наголошено (Джакот С. [16], Мейер П., Целіс К. [18]). Серед причин існування цієї проблеми в країнах, що розвиваються, учені виділили, зокрема, наступні: зобов’язання щодо інтеграції гендерної проблематики часто не містять чітких обов’язків, цілей і санкцій (Хафнер-Бартон Е., Поллак М. [15]); брак ресурсів і досвіду, а також недостатнє розуміння проблематики гендерного підходу та гендерної рівності, що, в свою чергу, створюють інші проблеми (Лостало Х. [30]); прямий і непрямий опір реформам (Каваган Р. [9], Мергаерт Л. та Ломбардо Л. [19]), який часто має інституційний вимір (Мергаерт Л. та Ломбардо Л. [19], Каваган Р. [9], Мінто Р., Мергаерт [20]). На теренах України гендерний мейнстрімінг найчастіше розглядається в контексті досягнення рівності (зокрема, Бабчинська Т.В., Васечко Л.О., Крушельницька Т.А., Навумау В.М. [6], Шевченко Л.В. та ін.). Проте, практична невирішеність проблеми її досягнення

актуалізує необхідність подальшого наукового пошуку в цьому напрямі.

Постановка завдання. Основними завданнями статті є висвітлення проблеми досягнення гендерної рівності в процесах розбудові демократії в Україні крізь призму її цифрового розвитку, а також обґрунтування необхідності гендерного мейнстрімінгу у процесах розбудови цифрової демократії на шляху європейської інтеграції України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Європейська інтеграція України є процесом і одночасно завданням адаптації європейських цінностей, підходів та політик демократизації й врегулювання усіх сфер суспільного буття українців відповідно до норм та стандартів ЄС. Базовою основою втілення таких стандартів є прийняття Україною на рівні Основного Закону системи європейських цінностей, серед яких, зокрема, важливе місце посідають наступні [8; 25]:

1) Людська гідність, що є недоторканою, яку на рівні держави і суспільства необхідно поважати, захищати, а також створювати основу забезпечення її як одного з основних прав людини;

2) Свобода, зокрема, щодо пересування, яка дає громадянам право вільно пересуватися та проживати в межах Союзу. Вона включає індивідуальні свободи, такі як повагу до приватного життя, свободу думки, релігії, зібрань, вираження поглядів та інформації, захищені Хартією ЄС про основні права;

3) Представницька демократія, адже функціонування ЄС базується на такій формі народовладдя, що автоматично забезпечує громадянина країни ЄС правом користування політичними правами у своїй державі, і крім того – правом висуватись кандидатом і голосувати на виборах до Європейського парламенту, кожного повнолітнього громадянина;

4) Рівність, що передбачає рівність прав всіх громадян перед законом. Важливе місце посідає принцип рівності між жінками та чоловіками, який лежить в основі всієї європейської політики та є основою європейської інтеграції. Він стосується всіх сфер суспільно-політичної діяльності в європейській державі [26];

5) Верховенство права як основоположний принцип функціонування ЄС. Усе, що робить ЄС, базується на договорах, добровільно та демократично погоджених його країнами ЄС, де закон і справедливість підтримується незалежною судовою системою;

6) Права людини, що визначаються Хартією ЄС про основні права [14]. Вони охоплюють

право бути вільним від дискримінації за ознакою статі, расового чи етнічного походження, релігії чи переконань, інвалідності, віку чи сексуальної орієнтації, право на захист особистих даних і право на доступ до правосуддя.

Ці цінності визначають цілі ЄС та, відповідно, країн, що претендують на членство в ЄС, тому є обов'язковими для законодавчого закріплення в Україні. З позиції розбудови демократії в гендерній збалансованості державної підтримки цього процесу, важливими завданнями в цьому контексті, є, зокрема, наступні [8]:

– сприяння миру, цінностям і добробуту громадян після перемоги у війні росії в Україні,

– забезпечення безпеки, свободи та справедливості без кордонів,

– цілеспрямоване досягнення Цілей сталого розвитку на основі збалансованого економічного зростання та висококонкурентної ринкової економіки з максимально можливою зайнятістю, інклюзією та відповідним соціальним прогресом,

– сприяння науково-технічному прогресу,

– боротьба із соціальною ізоляцією та дискримінацією за ознаками гендеру, національності, соціального статусу, віку тощо, а також сприяння соціальній справедливості та захисту, рівності між жінками та чоловіками й захисту прав дитини,

– посилення економічної, соціальної та територіальної єдності та солідарності з країнами ЄС,

– повага до культурного та мовного розмаїття країн ЄС, сприяння широкому вивченню спільної мови – англійської.

Виділяючи серед цих завдань гендерний аспект демократичної розбудови держави, що активно розвивається в європейському цифровому середовищі, варто наголосити і на необхідності формування і закріплення на рівні стратегічних документів бачення досягнення державою-кандидатом до ЄС Цілей сталого розвитку, зокрема, цілі № 5 “Гендерна рівність”. За визначенням ООН, ця ціль є «не лише фундаментальним правом людини, але й необхідною основою для мирного, процвітаючого та сталого світу. Надання жінкам і дівчатам рівного доступу до освіти, охорони здоров'я, гідної роботи та представництва в процесах прийняття політичних і економічних рішень сприятиме розвитку сталого економіки та принесе користь суспільству та людству в цілому» [23]. В умовах інтеграції України до ЄС надважливим завданням є забезпечення включення гендерного компоненту до всіх програм, що стосуються суспільного розвитку, для того, щоб Ціль № 5 не залишилась декларативним пунктом виконання

Україною інтеграційних умов, а стала орієнтиром корекції існуючих підходів до вирішення проблем жінок та чоловіків України у відповідності до їх реальних потреб та умов забезпечення спільного сталого розвитку.

Проблема гендерного аналізу обумовлена низьким рівнем обізнаності країн молодшої демократії, і зокрема, України щодо проблем, з якими щодня стикаються жінки, дівчата, а також люди, що відносять себе до представників інших тендерів (товариство ЛГБТ+). Базово, за підсумками ООН, це, перш за все, проблеми нерівного доступу жінок і чоловіків до освіти і медицини, зокрема, через завантаженість перших сімейними обов'язками, нерівномірний розподіл таких обов'язків на родинному рівні, різниця в оплаті праці на робочому місці, явна та прихована дискримінація в отриманні роботи та кар'єрному зростанні, стигматизація та суспільна стереотипізація жінок та їх соціально-політичних ролей, проблеми застосування фізичного, емоційного насилля й адміністративного тиску до представниць жіночої статі з різних причин [23].

На вирішення цих проблем спрямовані підцілі сталого розвитку: 5.1 «Покінчити з усіма формами дискримінації жінок і дівчат», 5.4 «Визнавати та цінувати неоплачуваний догляд та домашню роботу через надання державних послуг, інфраструктуру та політику соціального захисту та заохочення спільної відповідальності в домогосподарстві та сім'ї відповідно до національних умов», 5.5 «Забезпечити повну та ефективну участь жінок і рівні можливості для лідерства на всіх рівнях прийняття рішень у політичному, економічному та громадському житті», 5.A «Провести реформи, щоб надати жінкам рівні права на економічні ресурси, а також доступ до власності», і нарешті 5.B «Розвиток використання сприятливих технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій, для сприяння розширенню прав і можливостей жінок» та 5.C «Прийняти та зміцнити ефективну політику та чинне законодавство для сприяння гендерній рівності та розширення прав і можливостей усіх жінок і дівчат на всіх рівнях» [23].

Розглядаючи завдання прискореної європейської інтеграції України на базовому управлінському рівні – стимулювання активного ядра громадянського суспільства (експертна спільнота та органи влади, залучені до прийняття рішень в процесі спільних обговорень з міжнародними організаціями), слід сфокусувати увагу на підцілі 5.B сталого розвитку, що задає вектор сприяння

використанню технологій для розширення прав і можливостей жінок.

Застосування технологій у процесах розвитку цифрової демократії формує політичну основу будь-якого мирного та взаємоповажного співіснування в суспільстві, спільного розвитку та реалізації власного потенціалу кожною людиною. В широкому сенсі, застосування цифрових технологій зміцнює індивідуальний та суспільний потенціал, розширює можливості вирішення колективних проблем і, зрештою, робить процеси публічного управління спільним розвитком ефективнішими. Підтримка цих технологічно-збагачених процесів розбудови сфери цифрових інструментів з боку органів публічного управління сприяє підвищенню загального рівня політичної активності населення, укріпленню економічної спроможності та соціальної замученості чоловіків та жінок на рівній основі. Саме включення фактору технологій в суспільно-політичні процеси є ефективним інструментом досягнення гендерної рівності, адже штучний інтелект і алгоритми позбавлені стереотипів та упереджень щодо їх користувачів. Проте, технології, творені чоловіками, часто не враховують потреб і особливостей жінок, які не завжди можуть ними скористатися.

Умова інтеграції України до ЄС разом із необхідністю реалізації нею Цілі сталого розвитку № 5, що відповідає за забезпечення одного з основних прав людини, та є необхідною основою для досягнення миру, процвітання та збалансованого розвитку) вимагає надання такої підтримки з боку держави та органів публічного управління громадському сектору.

Проте умови російської війни в Україні суттєво корегують політичний порядок денний, суттєво ускладнюючи процеси внутрішньої суспільної перебудови на користь визнання необхідності підтримки досягнення цілі гендерної рівності та вирівнювання можливостей для розвитку та самореалізації для чоловіків, жінок та представників інших тендерів. Тим не менш, успішність суспільної діяльності під час війни напряму залежить від здатності розглядати проблеми, з яким стикається українське суспільство в його протистоянні російській агресії, не узагальнено (гендерно-нейтрально), а крізь точнішу призму – «гендерні окуляри».

«Гендерні окуляри» є набутою здатністю розрізняти різні за своєю природою та характером потреби жінок і чоловіків, а також представників інших тендерів (7 поширених та інших існуючих). Ця здатність допомагає краще зрозуміти потреби

та проблеми, з якими стикаються потенційні отримувачі публічної послуги чи блага, адже потреби чоловіків та жінок зазвичай є різними. Прикладом є різниця у потребах військових Збройних Сил України. За усередненого, гендерно-сліпого підходу, військові як узагальнена категорія людей мають потребу в їжі, медикаментах, одязі і взутті, засобах захисту, зброї, обладнанні тощо. Рівень забезпеченості цієї надважливої для всієї країни категорії цими благами традиційно розглядався з позиції кількості, а потім – і якості зазначених благ. Але кількість і якість є лише одними з критеріїв повноцінної забезпеченості об'єктивних потреб реальних людей, особистостей, які формують цю категорію «військові». Гендерні окуляри дозволяють побачити тут, зокрема, унікальні особливості і проблеми жінок: розмір взуття і одягу – менший, за чоловічий, що не дозволяє жінкам, особливо невеликого зросту, комфортно почуватися на передовій в стандартній формі; неврахованість жіночих природно-фізіологічних особливостей у моделюванні одягу; незабезпеченість жінок засобами особистої гігієни, які чоловікам не потрібні, а також «жіночими» медикаментами; фізіологічні особливості будови жіночого тіла, яке не пристосовано для підйому важких предметів, або сидіння на холодній поверхні, що матиме більш згубний вплив, ніж на здоров'я та репродуктивну спроможність чоловіків в тих самих умовах. Розглядаючи бюджетні видатки на придбання зазначених товарів для армії, слід зазначити, що розрахунки необхідних сум та закупівля товарів проводяться усереднено «на особу», а не на кількість чоловіків і кількість жінок, що створює принаймні 2 проблеми: незадоволеність цільової категорії набувачів державної послуги або соціального блага та недостатньо ефективне використання бюджетних коштів, які можуть бути використані за принципом «від реальних потреб» – жінки і чоловіки в цьому випадку отримують саме те, що є потрібним, і не отримуватимуть того, що не зможуть застосувати через гендерні особливості.

Так, за повідомленням командуючого Об'єднаними силами ВСУ С. Наєва, станом на 1 жовтня у Збройних Силах України проходило службу понад 40 тисяч жінок, 5 тисяч з яких перебувають у районах ведення активних бойових дій [1]. Тобто, стільки громадян України позбавляється можливості повноцінного отримання необхідних речей для виконання своїх завдань через нерозробленість механізмів забезпечення набувачів бюджетних послуг «від потреб». Уважність до гендерно-обумовлених потреб і її відо-

браження в рішеннях, політиках та щоденних діях має прийти на зміну сліпому вирівнюванню, що стає гендерним мейнстримінгом.

Наступним за оптимізацією підходів до гендерного вирівнювання є рівень рівної участі у демократичних процесах, що відбуваються в державі, яка крокує до повного членства в ЄС. Розбудова представницької демократії передбачає утвердження гендерної рівності через забезпечення доступності та відкритості громадянського простору для суспільно-політичної активності для всіх, зокрема, жінок, розширення можливостей їх участі у політичному процесі, передусім, через голосування, та/або зменшення обмежень щодо політичного представництва [10], розширення економічних можливостей та усунення дискримінаційних чинників через культурні зміни та просування прогресивних ліберальних цінностей, включаючи демократію та гендерну рівність.

Повноцінна демократія, за визначенням ООН, яка вважає цей вид правління основною цінністю, адже він «забезпечує середовище, в якому поважають права людини та основні свободи, і в якому здійснюється вільно виражена воля людей; люди мають право голосу при прийнятті рішень і можуть притягнути до відповідальності осіб, які приймають рішення; жінки та чоловіки мають рівні права, і всі люди вільні від дискримінації» [10]. Ураховуючи, що універсальної моделі державницької демократії не існує, а різних форм демократії в світі стільки, скільки демократичних держав у світі, відповідно існують президентські та парламентські демократії, федеративні або унітарні демократії, демократії, які використовують пропорційну систему голосування, і ті, які використовують мажоритарну систему, демократії, які також є монархіями тощо [11]. Як зазначив К. Аннан, «ніхто не народжується хорошим громадянином, жодна нація не народжується демократією. Швидше, це все є процесами, які продовжують розвиватися протягом життя. Молодь повинна бути включена з народження» [11]. Універсальним інструментом такого включення громадян в розбудову демократії і, відповідно, сприяння участі жінок у процесах демократичного державотворення найлегше забезпечити доступністю і включеністю до цифрової екосистеми, наявність якої є життєво важливою для повноцінної демократії.

Розвиток технологій та проникнення їх в усі сфери суспільно-політичного і економічного життя змінює суспільство. І ці зміни не можуть не впливати на демократичні цінності, закладені

у конституційний лад, на системи управління та громадянської участі. Тим не менш, навіть в розвинутих європейських демократіях суб'єкти управління в цих сферах (вироблення політики та впровадження технологій) розглядають лише конкретні гендерні питання в ізолюваності, що не дає можливості бачення повної картини гендерної нерівності в усій цифровій екосистемі або оцінці далекосяжних наслідків для розбудови демократії.

Цифрова екосистема в усьому світі досі будується без урахування потреб жінок, дівчат і недостатньо представлених спільнот із набагато ширшими розгалуженнями таких потреб. Видимим результатом є те, що сформована цифрова екосистема зберігає, уможливорює, цементує та посилює упередження, стереотипізацію та гендерні зловживання, які згадані вище.

В усьому світі це становить серйозну проблему для інклюзивного, демократичного залучення, і це – загроза для демократичної стабільності, якої Україна має уникнути, аналізуючи європейський досвід. Багатолітні дослідження порядку денного «Жінки, мир і безпека» довели, що демократія, мир і безпека безпосередньо пов'язані з гендерною рівністю.

В Україні цифрова демократія формує політичну основу повоєнного відновлення держави за широкої громадської участі, мирного співіснування і партнерства заради колективного вирішення проблем місцевих спільнот, спільного розвитку та реалізації власного потенціалу кожною людиною. Застосування цифрових технологій в контексті реформи диджиталізації і надалі зміцнюватиме індивідуальний та суспільний потенціал, розширюватиме можливості вирішення колективних проблем і, зрештою, робитиме процеси публічного управління спільним демократичним розвитком ефективнішими [8].

Не можна не помітити, що із наданням більших прав і свобод громадянському суспільству України після 2014 року, його мотивованість та компетентна спроможність брати участь у процесах демократичного державотворення визначає і надалі все чіткіше визначатиме успішність здійснення якісних трансформаційних перетворень на шляху повноцінної європейської інтеграції України. Від спроможності громадян України брати активну участь у процесах повоєнної відбудови держави через реалізацію власних ініціатив та проєктів місцевого розвитку залежить швидкість досягнення Україною бажаного демократичного стану – забезпечення миру і безпеки після перемоги, міцність інститутів, розбудова «розумних»

міст і громад, рівність і відкритість можливостей для кожного.

З цього погляду, відкритість та розвиненість сектору громадських технологій є найвищим проявом розвитку цифрової демократії в державі як можливості широкого використання та створення цифрових інструментів впливу на процеси місцевого розвитку. Гендерний мейнстрімінг застосування підходу «гендерних окулярів» до аналізу бар'єрів розвитку цього сектору та відкриття його для ЄС є важливою передумовою розбудови цифрової демократії та подальшої європейської інтеграції України.

Розбудова ринку цифрових інструментів сприяє підвищенню загального рівня політичної активності населення. Проте розгляд його крізь призму гендерних окулярів підсвітлює і проблему невідповідності в рівнях використання таких інструментів і, тим більше, їх створення, серед чоловіків та жінок. Розгалуженість мережі громадських технологій або «civic tech» є одним з виразних проявів розвинутості цифрової демократії в державі та ринку політично орієнтованих цифрових інструментів впливу на процеси місцевого розвитку [3].

Загалом, протягом останнього десятиліття розширення цифрової культури сприяло демократизації публічного простору та попиту на більшу прозорість, співпрацю і рівність. Розвиток civic tech став одним із наслідків цієї глобальної суспільної еволюції. Ці технології поставили громадян і громадянок в основу: вони націлені на те, щоб дати їм необхідні і зручні інструменти, які дозволять їм активніше відігравати свою роль у демократичній системі. Роблячи це, вони можуть знову зосередити публічні дебати на громадянах, де політичні еліти борються за збереження своєї легітимності та довіри [17].

У свою чергу, неминуче прискорення розвитку «civic tech» обумовлюватиметься тим, що розвиток державних сервісів не встигатиме за бурхливим зростанням громадських потреб. Бюрократія завжди рухається повільніше, ніж гнучкий громадський експертний центр, що працює в міжнародному проєктному полі. Уряд має обмежені бюджетом ресурси та гранично низьку схильність до ризику, тому співпраця з громадським сектором і його технологічними проєктами в цій сфері є доречною.

До громадських технологій відносять технологічні ініціативи (програми продукти, платформи, додатки тощо), створені в громадському секторі – громадськими організаціями, активістами

та їх командами, та спрямовані на вирішення питань, що залишаються поза увагою держави, проте є важливими для громади. На цьому ринку виділяють дві категорії продуктів – відкрите урядування та діяльність спільнот, яка стосується розвитку громадських мереж, залучення до дії місцевих громад, краудфандингу та обміну даними громадян [25].

У загальному розумінні, громадська технологія – це технологія, яка забезпечує взаємодію, участь, або зміцнює відносини між громадянами та урядом (шляхом покращення комунікацій громадян і спільного прийняття рішень, оптимізації надання публічних послуг та розвитку відповідної інфраструктури).

Сфера громадських технологій – новий і поступово зростаючий сектор інноваторів, які працюють у сфері технологій і зосереджують свої зусилля на вирішенні проблем, що постають перед державним сектором, проте не вирішуються швидко, або належним чином.

Цій сектор охоплює наступні типи ініціатив: організація спільноти для проведення заходів; онлайн-збір коштів або краудфандинг, який спрямовується на вирішення конкретної суспільної задачі; створення петицій для впливу на владу; місцеві мережі та спільноти практиків; платформи обміну товарами, послугами та спільного споживання; відкриті публічні дані; публічні майданчики кооперації влади з приватними підприємствами, громадськими організаціями та активістами [3].

Цікавим з точки зору особливостей громадських технологій є всесвітньо відомий приклад Uber. Це команда, яка намагалася вирішити спільні для жінок і чоловіків транспортні проблеми в містах, не будучи ані транспортною компанією, ані департаментом з питань транспорту місцевої ради, тому шукала рішення в альтернативних послугах – приватному секторі перевезень. Згодом Uber став не тільки важливим суб'єктом відносин в секторі, але й значно вплинув на транспортну політику в багатьох країнах: як свого часу AirBnB, він змусив міста прийняти додаткові правила для боротьби з впливом економіки спільного використання. Зараз цій ніші точиться активні боротьба за можливість визнати водіїв Uber працівниками (загальновідомі у світі акції з хештегом #fightfor15, що означають громадське доручення до боротьби за право встановлення мінімальної зарплати на рівні 15 доларів за годину роботи).

Щодо гендерного паритету учасників цього сектору, лише 17% фахівців європейського інфор-

маційно-технологічного простору – жінки. При цьому, жінки в цьому секторі, за статистикою, отримують заробітну плату на 20% нижчу за зарплату чоловіків [27]. Проте, в підсекторі civic tech відповідний гендерний розрив є меншим: жінки складають 41 % кадрового складу цих компаній, а серед засновників представниці жіночої статі мають 29% [2].

Українська civic-tech спільнота є доволі молодою, мало відомою широкому загалу, тому вхід в неї є вільним, і не залежить від гендерної приналежності. До цієї спільноти активно долучаються фахівці з інших галузей, об'єднані прагненням виявити свою громадянську позицію, підтримати розвиток суспільства і долучитися до процесів реформування країни через розвиток ринку цифрових рішень для всіх.

Відповідно, українська ніша civic tech вже налічує декілька помітних на світовому рівні проєктів, за розробкою яких стоять жінки. Прикладом розробника таких проєктів з жіночої участі і керівництва є громадська організація «SocialBoost» – розробник IT-рішення для автоматизації бюджету участі «Громадський проєкт» під керівництвом молодої жінки. За кілька років існування «Громадського проєкту» платформою скористались близько 5 млн людей з сотні міст України. Іншим прикладом є платформа Dosvit від того ж розробника, яка дозволяє об'єднаній територіальній громаді без програмування, за готовим шаблоном, швидко створити зручний офіційний сайт з усіма необхідними застосунками. Крім базових функцій, він дозволяє підключати готові додатки відповідно до потреб органу місцевого самоврядування: бюджет участі, мапу підприємств, відкритий бюджет, опитування, петиції. До нього можна доєднати зовнішні додатки від міста, громади або незалежних IT-спеціалістів [2; 12].

Також відомим на теренах України є проєкт TAPAS («Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах») USAID/UK aid, який під керівництвом жінки працює над питаннями усунення корупції, відкриттям публічних даних та створенням корисних продуктів для громади на їх основі [24].

Враховуючи ці здобутки жінок в сфері громадських технологій, слід визнати що потенціал технологій в основному використовується переважно чоловіками, адже саме чоловіки найчастіше виступають їх розробниками [7], адже саме вони переважно займають керівні посади у компаніях і визначають її політику. «Технології від чоловіків» рідко враховують гендерні підходи до

користування послугами різними гендерно-віковими групами, що робить їх скоріше універсалізованими, ніж орієнтованими на гендерно-вікові потреби користувачів і користувачок. Це, в свою чергу, обмежує можливості користування послугами серед вразливих верств, що не мають відповідних знань, навичок та можливостей оволодіти ними, або не мають доступу до них, як і не мали доступу до отримання таких знань.

Цінність жіночої участі в розвитку цього ринку не можна недооцінювати. Значною гендерною особливістю використання та розвитку громадських ініціатив є схильність жінок формувати мережі. Там, де жінки мають доступ і здатність використовувати технології, розширюються можливості для пошуку інформації та отримання даних [28], створюються канали комунікації між різними групами людей, що дозволяє організувати групи та мережі навколо вирішення проблемних питань.

Тому вагомою роллю жінок у розвитку цього сектору є розбудова груп, формування мереж та поглиблення міжнародного співробітництва, що об'єднує зусилля та відкриває нові перспективи для проєктів громадських технологій, а також цієї галузі загалом. Відповідно, розповсюдження продуктів галузі civic tech, створених за участю жінок, в публічно-управлінській діяльності сприятиме багаторівневому та міжгалузевому мережуванню учасників управлінської діяльності, розвитку підходів до колективного вирішення нагальних проблем.

Таким чином, гендерно-політичний мейнстрімінг у підтримці жіночої партисипації у використанні та створенні продуктів civic tech передбачає формування умов для забезпечення гендерної рівності в доступі та використанні таких продуктів через розробку політик, що під-

тримуватимуть жінок у такій діяльності, пріоритезують їх проєктні ініціативи, зокрема, відповідно до квотної політики. У розвитку публічних послуг, орієнтованих на технології, гендерна інтеграція потребує врахування гендерно-вікових потреб, цінностей та інтересів жінок, щоб досягти гендерно-збалансованої бази користувачів та розробників civic-tech.

Висновки. Гендерний мейнстрімінг є політичною стратегією забезпечення гендерної рівності на структурному рівні. В умовах прискорення євроінтеграційного поступу України, включення гендерної перспективи у процеси прийняття політичних рішень на всіх рівнях є важливою передумовою укріплення основ демократії, що передбачає досягнення рівності у суспільстві.

Слідування Глобальним Цілям сталого розвитку, і зокрема, Цілі №5 «Гендерна рівність», як дороговказу на означеному європейському шляху України, робить цю перспективу досяжною у короткостроковій перспективі. Успішність проходження цього шляху Україною значною мірою залежить від кооперації усіх рівнів публічного управління, починаючи з підтримки громадської освіти з питань гендерної рівності, а також цифрових можливостей громадян, які покликані забезпечити таку рівність, спростити процеси партисипаторної (учасницька) демократії.

У своїй найрозвиненішій формі, партисипаторна цифрова демократія проявляється у можливості жінок використовувати і брати безпосередню участь у створенні суспільно-корисних цифрових продуктів (галузь civic tech). Отже, важливим завданням гендерного мейнстрімінгу є всебічна та багаторівнева підтримка активної діяльності жінок на цьому ринку, забезпечення доступу до нього на основі знань, спроможності та рівних цифрових можливостей.

Список літератури:

1. З'ясувалося, скільки жінок проходять службу в лавах ЗСУ. Слово і Діло. 2022. URL: <https://ru.slovoidilo.ua/2022/10/14/novost/bezopasnost/vyvasnilos-skolko-zhenshin-proxodyat-sluzhbu-vsu>
2. Клепа Є. Технології державного значення: як жінки розвивають civic tech. Goethe Institute. 2022. URL: <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/kul/sup/pdn/cts/21928745.html>
3. Матвеева О. Роль гендерного мейнстрімінгу в підтримці civic tech для розбудови системи публічного управління суспільним розвитком. Традиції та інновації в сучасній науці та освіті в умовах викликів та загроз глобалізації: міжнародна науково-практична конф. 29.11.2022 р. Дніпро. 2022.
4. Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року, затверджений розпорядженням КМУ від 28.10.2020 р. № 1544-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#n14>
5. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 р. № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#n248>
6. Соціально-економічний вплив пандемії COVID-19 у контексті державної політики реалізації Глобальної цілі сталого розвитку № 5 «Гендерна рівність» / Т.А. Крушельницька, О.Ю. Матвеева,

- В.М. Навумай. Ефективність державного управління. 2020. № 2. С. 249–269. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2020_2_19
7. Ягеп К. Civic Tech Sisters: a program for young female leaders from Ukraine and Germany. 2020. URL: shorturl.at/dzAE2
  8. Aims and values. European Union. 2016. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_en
  9. Cavaghan R. Making Gender Equality Happen. Knowledge, Change and Resistance in EU Gender Mainstreaming. New York: Routledge. 2017. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315658544>
  10. Democracy. Global Issues. United Nations. 2022. URL: <https://www.un.org/en/global-issues/democracy>.
  11. Democracy. Manual for human rights education with young people. Compass. 2022. URL: <https://www.coe.int/en/web/compass/democracy>
  12. Dosvit – платформа. 2022. URL: <https://dosvit.org.ua>
  13. Elomäki A. & Ahrens P. Contested gender mainstreaming in the European Parliament: political groups and committees as gatekeepers. European Conference on Politics and Gender and Bristol University Press. 2022. № 5(3). Pp. 322–340. DOI: <https://doi.org/10.1332/251510822X16547712638806>
  14. EU Charter of Fundamental Rights. European Union Law. 2012/C 326/02. 2012. URL: https://ec.europa.eu/info/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights_en
  15. Hafner-Burton E. & Pollack M. Mainstreaming gender in the European Union: getting the incentives right. Comparative European Politics. 2009. № 7(1). Pp. 114–38. DOI: 10.1057/cep.2008.37
  16. Jacquot S. Transformations in EU Gender Equality. From Emergence to Dismantling. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 2015. URL: shorturl.at/iuGLT
  17. Lemoine V. Exploring Civic Tech and Gov Tech. WeSolve. 2021. URL: <https://wesolve.app/exploring-civic-tech-and-gov-tech>
  18. Meier P. & Celis K. Sowing the seeds of its own failure: implementing the concept of gender mainstreaming. Social Politics. 2011. № 18(4). Pp. 469–89. DOI: 10.1093/sp/jxr020
  19. Mergaert L. & Lombardo L. Resistance to implementing gender mainstreaming in EU research policy. European Integration Online Papers (EIoP). 2014. № 18(5). URL: <http://eiop.or.at/eiop/texte/2014-005a.htm>
  20. Minto R. & Mergaert L. Gender mainstreaming and evaluation in the EU: comparative perspectives from feminist institutionalism. International Feminist Journal of Politics. № 20(2). Pp. 204–20. DOI: 10.1080/14616742.2018.1440181.
  21. Piccone T. Democracy, gender equality, and gender security. Policy brief. 2017. URL: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2017/08/fp_20170905_democracy_gender_security.pdf
  22. Rees T. Reflections on the uneven development of gender mainstreaming in Europe. International Feminist Journal of Politics. 2005. № 7(4). Pp. 555–74. DOI: 10.1080/14616740500284532
  23. Sustainable Development Goals. Goal 5: Achieve gender equality and empower all women and girls. United Nations. 2016. URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/gender-equality>
  24. TAPAS: Transparency and Accountability in Public Administration and Services. USAID/UK. 2022. URL: <https://tapas.org.ua/en/about-project>
  25. The Treaty On European Union And The Treaty On The Functioning Of The European Union. Official Journal of the European Union. 2016/C 202/01. 2016. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016ME/TXT&from=EN>
  26. Treaty of Rome. European Union Law. 25.03.1957. 1957. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3Axy0023>
  27. Women in Technology Statistics: Where are We? Womentech. 2022. URL: <https://www.womentech.net/en-us/women-technology-statistics>
  28. Women, technology and democracy survey. National Democratic Institute for International Affairs (NDI). 2014. URL: <https://www.ndi.org/sites/default/files/WomenandTechnology%20-%20online%20version.pdf>
  29. Woodward A. From equal treatment to gender mainstreaming and diversity management. Gendering the European Union, New York: Palgrave Macmillan. 2012. Pp. 85–103.
  30. Ylöstalo H. Organizational perspective to gender mainstreaming in the Finnish state administration. International Feminist Journal of Politics. 2016. № 18(4). Pp. 544–58.

Matveieva O.Yu. GENDER-MAINSTREAMING IN DIGITAL DEMOCRACY DEVELOPMENT ON THE ROAD TO EUROPEAN INTEGRATION: THE CASE OF UKRAINE

The paper considers the basic conditions for the European Integration of Ukraine through a gendered perspective. The gendered foundation of political decision-making is determined by the Global Sustainable Development Goals, which are being implemented by Ukraine, in particular, Goal No. 5 «Gender Equality». The focus is put on the task to build sustainable gender-equal grounds for the democratic development of Ukraine during and after the war; taking into account current trends in the digitalization of state institutions. In particular, the paper presents the approach to the formation and development of digital democracy in Ukraine based on supporting women in their familiarization with civic technologies. Integration of a gender-sensitive approach into the processes of policy-making for democratic transformations in Ukraine on its path to European integration enables the outlining and dividing of the range of specific needs of women and men. Meeting these needs could be of critical importance for the processes of development in all key spheres and transformation of the state after the war.

Providing the state's support to the sector of civic technologies and its products is a necessary step, as this sector significantly accelerates qualitative social and technological transformations. Additionally, it involves a proactive core of civil society in the processes of community-centric state-building and digitalized public management of such transformations. The latter are based on European values and are implemented via guiding principles of Global Sustainable Development Goals.

Key words: *European values, Global Sustainable Development Goals, gender equality, public management, democracy, digitalization, civic technologies.*